

indEX

OD DEZINFORMACJI DO NIENAWIŚCI

Dobre praktyki współpracy dziennikarzy
i dziennikarek z organizacjami strażniczymi

Fundacja Reporterów, Warszawa, 2023 r.

Wstęp

Dokumentowanie przypadków mowy nienawiści w internecie i zapobieganie realnej przemocy, którą może skutkować, to cele łączące media i organizacje strażnicze. Stwarza to olbrzymią przestrzeń do wspólnych działań, jej potencjał nie zawsze jest jednak w pełni wykorzystany.

Dzięki zaangażowaniu w tematy ważne społecznie Fundacja Reporterów zderzyła się z problemem: w Polsce marnowany jest potencjał możliwej współpracy mediów i organizacji NGO, zwłaszcza watchdogowych, które często zajmują się podobnymi tematami (monitorując patologie życia publicznego, walcząc o dostęp do informacji). Dziennikarze i dziennikarki śledcze oraz organizacje strażnicze prowadzące działania w obszarze praw człowieka często mają wspólne cele, a jednocześnie stosunkowo rzadko współpracują. W 2018 r. FR zainicjowała dyskusję w gronie kilkudziesięciu przedstawicieli i przedstawicielek organizacji watchdogowych oraz mediów (pilotażowy projekt „Media & Watchdogs”).

Jednym z celów projektu indEX było podjęcie próby wypracowania zestawu dobrych praktyk innowacyjnej współpracy między redakcjami a NGO-sami. W trakcie organizowanych przez Fundację Reporterów spotkań, warsztatów i webinarów doświadczeniami w tym zakresie dzielili się dziennikarze i dziennikarki, przedstawiciele i przedstawicielki organizacji strażniczych, prawnicy i prawniczki, eksperci i ekspertki z różnych dziedzin. Z przeprowadzonych ankiet wynika, że uczestnicy i uczestniczki uważają spotkania łączące media i organizacje pozarządowe za potrzebne i ważne; wzmacniające relacje, tworzące przestrzeń do zacieśniania współpracy, a także pomagające identyfikować tematy o kluczowym znaczeniu społecznym.

Niniejsza publikacja podsumowuje wnioski ze wspólnych spotkań i rozmów oraz przedstawia rekomendacje dobrych praktyk.

Przykłady międzynarodowe

Międzynarodowe dziennikarstwo śledcze rozwija się: dziennikarze i dziennikarki, opisując podjęte tematy, nie kończą pracy nad daną sprawą wraz z publikacją. Monitorują, dokumentują i szukają skutecznych sposobów na zwrócenie społecznej uwagi na opisane naruszenia, coraz częściej angażując się we współpracę z organizacjami strażniczymi. Takie głośne międzynarodowe śledztwa jak Pegasus Project powstały dzięki synergii kompetencji i ścisłej współpracy między dziennikarzami i organizacjami watchdogowymi.

bellingcat

forbidden stories

Global Anti-Corruption Consortium (GACC)

Łączy ustalenia globalnej sieci dziennikarzy i dziennikarek śledczych OCCRP (Organized Crime and Corruption Reporting Project) z działaniami rzeczniczymi prowadzonymi przez Transparency International. Dowody ujawnione przez OCCRP w międzynarodowych śledztwach są wykorzystywane przez TI i wzmacniają jej działania rzecznicze na różnych kontynentach.

Publikacje:

- [Azerbaijani Laundromat](#)
- [Gold for Visas](#)
- [Paradise Leased](#)

Justice and Accountability Unit

Wspólna inicjatywa Bellingcat i Global Legal Action Network, której misją jest zademonstrowanie możliwości wykorzystania informacji open source w procesach sądowych. Prowadzi dochodzenia w sprawie potencjalnych zbrodni i postępuje zgodnie z rygorystyczną metodologią opracowaną w celu spełnienia standardów dowodowych.

Publikacje:

- [Atrocity Crimes in Ukraine](#)
- [Aerial Attacks in Yemen](#)

Pegasus Project

W 2020 r. do Amnesty International i Forbidden Stories, medialnej organizacji non-profit z siedzibą w Paryżu we Francji, trafiła lista ponad 50 000 numerów telefonów należących do osób zidentyfikowanych jako „osoby będące przedmiotem zainteresowania” przez klientów NSO Group. Nad śledztwem pracowało ponad 80 dziennikarzy i dziennikarek z całego świata, współpracujących z badaczami Amnesty Tech, a także CitizenLab.

Publikacje:

- [Pegasus Project](#)

Przykłady krajowe

Także w Polsce w ostatnich kilku latach powstawały publikacje będące efektem współpracy między mediami a organizacjami strażniczymi.

FRONTSTORY.PL

DEMAGOG

Asystenci posłów PiS

„Gazeta Wyborcza” i serwis BIQdata przygotowały raporty na temat dotacji dla fundacji i stowarzyszeń, w których organach nadzorczych zasiadają byli lub obecni asystenci społeczni lub pracownicy biur swoich posłów. Publikacje zostały przygotowane na podstawie danych dotacjach przyznanych przez Narodowy Instytut Wolności w latach 2018-2022, zebranych przez MamPrawoWiedziec.pl.

Publikacje:

- [BIQdata](#)
- [„Gazeta Wyborcza”](#)
- [MamPrawoWiedziec.pl](#)

Psychiatria dziecięca

Sieć Obywatelska Watchdog Polska postanowiła wykorzystać prawo do informacji publicznej, którym zajmujemy się na co dzień, by zebrać kompleksowe dane o leczeniu psychiatrycznym dzieci i młodzieży w Polsce. Publikacji powstałego na podstawie zebranych danych raportu towarzyszył reportaż Krzysztofa Storego w „Tygodniku Powszechnym” o kondycji polskiej psychiatrii dziecięcej.

Publikacje:

- [„Tygodnik Powszechny”](#)
- [Watchdog Polska](#)

Biznesy Jerzego Zięby

Magazyn śledczy Fundacji Reporterów FRONTSTORY.PL połączył siły z organizacją fact-checkingową Demagog, aby wspólnie przeświecić zarówno działalność biznesową Jerzego Zięby, jak i zweryfikować rozpowszechnianą przez niego dezinformację na tematy zdrowotne. Efektem współpracy były równoległe publikacje – dziennikarskie śledztwo i analiza fact-checkingowa.

Publikacje:

- [Śledztwo FRONTSTORY.PL](#)
- [Analiza Demagoga](#)

Możliwe pola efektywnej współpracy

■ Zbieranie danych

Zarówno media, jak i organizacje strażnicze opierają swoją pracę na gromadzeniu i weryfikowaniu danych publicznych. Dziennikarze i dziennikarki mogą korzystać z baz danych i narzędzi monitoringowych, udostępnianych przez organizacje strażnicze, np. baz Sieci Obywatelskiej Watchdog Polska i serwisu Mamprawowiedzieć.pl, prowadzonego przez stowarzyszenie 61.

■ Wspólna walka o dostęp do informacji publicznej

Przy coraz większym problemie z dostępem do informacji publicznej i pozyskaniem danych od instytucji, media i organizacje strażnicze mogą łączyć siły w ich egzekwowaniu, włącznie z podejmowaniem ścieżki sądowej.

■ Dzielenie się wiedzą i warsztatem

Umiejętności i narzędzia wykorzystywane przez media i organizacje strażnicze często są komplementarne, dzielenie się nimi może usprawnić pracę obu stron.

■ Działania strażnicze po publikacji dziennikarskiego śledztwa

Temat podjęty i opisany w ramach dziennikarskiego śledztwa może być skutecznie kontynuowany przez organizacje strażnicze, które mają środki i narzędzia, aby doprowadzić do realnej zmiany.

■ Inspiracja dla dziennikarskiego śledztwa

Zasób wiedzy organizacji strażniczych i rzeczniczych, a także konkretne historie osób, z którymi organizacje strażnicze stykają się w trakcie swojej pracy, mogą służyć za punkt wyjścia do dziennikarskiego śledztwa, które może nagłośnić dany temat.

Kamila Ferenc, Fundacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA

W takich tematach jak aborcja, pojawia się masa fałszywych przekazów i manipulacji – w ich „rozpakowywaniu” i weryfikowaniu pomagają media. Media i społeczeństwo często uruchamiają się jednak dopiero wtedy, gdy realizują się najgorsze scenariusze – na przykład kiedy umiera kobieta, której odmówiono aborcji. Zależy nam, żeby dziennikarze i dziennikarki opisywały te sprawy szerzej i pokazywały także dobre praktyki.

Wojciech Klicki, Fundacja Panoptikon

Media często zaczynają się interesować długimi procesami legislacyjnymi w dniu głosowania, kiedy decyzje już praktycznie zapadły. Z mojej perspektywy byłoby lepiej, gdyby media podejmowały takie tematy wcześniej, kiedy organizacje rzecznicze mogą jeszcze wywrzeć presję na decydentów.

Martyna Bójko, Sieć Obywatelska Watchdog Polska

Mamy świadomość, że zadawanie pytań w trybie informacji publicznej nie sprawdza się w dziennikarstwie newsowym. My możemy czekać dwa miesiące na odpowiedź, dziennikarze i dziennikarki – niekoniecznie.

Anna Gielewska, Fundacja Reporterów

Często mamy poczucie, że ujawniamy kolejne afery i niewiele się dzieje. Jest olbrzymia przestrzeń, w której możemy i powinniśmy zacieśniać współpracę między mediami i organizacjami strażniczymi. Po to, by ujawniane patologie życia publicznego prowadziły do realnej zmiany, a praca zarówno watchdogów jak i dziennikarzy miała większy impact.

Mariusz Sepioło, FRONTSTORY.PL

Częstsza współpraca mediów i organizacji strażniczych przy wspólnych projektach pomoże wypracować wspólny język i dobre wzorce.

0 projekcie

Dezinformacja w sieci prowadzi do realnej przemocy. Jednym z najpilniejszych wyzwań dla społeczeństwa obywatelskiego jest dzisiaj rzucanie światła na manipulacje, zwiększenie społecznej świadomości i odporności na operacje dezinformacyjne.

indEX, projekt Fundacji Reporterów, zajmował się dokumentowaniem narracji i działań radykalnych i ekstremistycznych grup, organizacji i postaci stosujących manipulację wymierzoną w prawa człowieka.

Ekstremizm, jak ujmuje go Institute for Strategic Dialogue (ISD), to popieranie przekonań zakładających wyższość i dominację jednej grupy nad pozostałymi. Ekstremiści promują światopogląd oparty na odczłowieczaniu „innego”, w sprzeczności z zasadami pluralizmu i uniwersalności praw człowieka.

Grupy radykalne i ekstremistyczne mogą realizować te cele:

- bezpośrednio, stosując różne formy przemocy wobec grup lub jednostek będących na ich celowniku i otwarcie do niej nawołując
- pośrednio, działając za pomocą pokojowych, bardziej subtelnych metod,
- by osiągnąć zmiany systemowe, polityczne lub społeczne, których konsekwencją jest taka przemoc.
- Interesują nas różni aktorzy – ludzie, organizacje i sieci – którzy kreują i dystrybuują narracje rozpoczynające się od dezinformacji, a prowadzące do nienawiści i aktów przemocy. Do identyfikowania i opisywania takich przypadków wykorzystujemy warsztat dziennikarstwa śledczego.

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Projekt realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Podziękowania

Przy przygotowaniu niniejszego zestawu dobrych praktyk korzystaliśmy z wiedzy i doświadczenia następujących organizacji oraz redakcji:

Organizacje strażnicze:

- MamPrawoWiedziec.pl
- Sieć Obywatelska
 - Watchdog Polska
- Helsińska Fundacja Praw Człowieka
- Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA
- Fundacja Panoptykon
- Fundacja Geremek
- Fundacja Obywatele Natury

Media:

- TVN
- Wirtualna Polska
- Gazeta.pl
- „Dziennik Gazeta Prawna”
- „Pismo”
- „Angora”
- „Newsweek Polska”
- OKO.press
- Frontstory.pl
- VSquare.org

Fundacja Reporterów

fundacjareporterow.org

frontstory.pl

vsquare.org

kontakt@fundacjareporterow.org

ul. Nabutta 20/33/34

02-541 Warszawa